

МУЗИЧНИЙ ЕПІСТОЛЯРІЙ

DOI 10.32782/2224-0926-2022-1-43-9

Яким Горак
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри теорії музики,
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка

ОЛЬГА ЦІПАНОВСЬКА І СТАНІСЛАВ ЛЮДКЕВИЧ: ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТАКТІВ

У статті проаналізовано життя та творчість однієї з перших професійних українських піаністок в Галичині – Ольги Кипріянівної (Купер'янівної) Ціпановської, а також відносини перемишльської діячки з Станіславом Людкевичем через її 62 листи до українського композитора та інші офіційні документи, програми концертів, фотографії. Автором досліджено листування Ольги Ціпановської до Станіслава Людкевича періоду 1911–1933 рр. Розглядається перше документальне свідчення їх контактів, яке відноситься вже до років навчання С. Людкевича у Львівському університеті, безліч музично-громадських подій, які знайшли відгук у листах Ольги Ціпановської до українського музикознавця. Листування загалом має суто діловий характер: у ньому відсутні деталі особистого, приватного життя обох діячів, хоч діловитість спілкування цілком не заступає теплоти, щирості, поваги листів до адресата і його авторитету для авторки листів. Отже, у статті автором доведено, що майже 40-літні контакти між Станіславом Людкевичем та Ольгою Ціпановською характеризувалися теплотою, щирістю. Дослідження їх взаємин виявило такі основні напрямки їх контактів: в музично-громадській та в музично-педагогічній галузі.

Ключові слова: листування, українські композитори, українські митці, Ольга Ціпановська, Станіслав Людкевич.

Ольга Кипріянівна (Купер'янівна) Ціпановська (1861–1941)¹ увійшла в історію українського суспільного життя Галичини кінця ХІХ – першої третини ХХ століття різними гранями своєї діяльності. Вона – одна з перших професійних українських піаністок в Галичині (поруч з Ольгою Окуневською), хоровий диригент, очільниця Вищого музичного інституту у Перемишлі; як педагог – викладала у Перемишльській гімназії та Інститут для дівчат у тому ж місті; як громадська діячка – сподвижниця жіночого руху у

¹ Низка авторитетних джерел вказують роком народження О. Ціпановської 1866 р. (дивись: Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість. Т.1: 187–1939.*, Львів: ПП «Бінар-2000», 2005, С. 164; Медведик П. Діячі української музичної культури (матеріали до біо-бібліографічного словника). *Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Том ССХХVI: Праці Музикознавчої комісії.* Львів: НТШ, 1993, с. 453–454; Михальчишин Я. *З музикою крізь життя / Упоряд. Л. Мелех-Яросевич.* Львів: Каменяр, 1992. С. 134–147; Кашкадамова Н. *Фортеп'янно-виконавське мистецтво України: Історичні нариси.* Львів: Кінпатрі ЛТД, 2017. С. 37; Лабанців-Попко З. *Сто піаністів Галичини.* Львів, НТШ, 2008. С. 34–35). При тому місцем народження З. Лабанців-Попко помилково вказує Козову Івано-Франківської області (хоч це селище належить до Тернопільської області), а П. Медведик – Козину тієї ж області (таке село справді є в Івано-Франківській області).

Галичині, активна діячка «Союзу українок», засновниця жіночих товариств, учасниця самаритянської служби для українських ранених та полонених вояків. Однак, незважаючи на те, її діяльність досі не удостоїлася монографічного дослідження і відома нині широкому загалові в основному з довідникових та енциклопедичних видань.

У фондах львівського музею Станіслава Людкевича є низка експонатів – різних документів багатолітньої приязні і творчого спілкування композитора з О. Ціпановською: офіційні документи, програми концертів, фотографії, а найголовніше – її 62 листи до С. Людкевича і пов'язані з ними по одному листові до директора Вищого музичного інституту у Львові Василя Барвінського та до голови Музичного товариства ім. М. Лисенка Йосипа Дрималика. Назагал, листування О. Ціпановської до С. Людкевича не охоплює всього часу їх взаємин. Листи стосуються періоду 1911–1933 рр., але за роками представлені нерівномірно щодо інтенсивності і з перервами: відсутні листи з 1912–1918, 1920–1922 та 1924 рр. Найбільша кількість листів припадає на десятиліття 1923–1933 рр. – час проживання О. Ціпановської в Перемишлі, її керівництво тут Вищим музичним інститутом, до її переїзду на постійне місце проживання до Львова. У цей час перемишльська діячка найбільш інтенсивно контактувала з С. Людкевичем як з інспектором музичних шкіл Музичного товариства ім. М. Лисенка. Листування загалом має суто діловий характер: у ньому відсутні деталі особистого, приватного життя обох діячів, хоч діловитість спілкування цілком не заступає теплоти, щирості, поваги листів до адресата і його авторитету для авторки листів. Листи здебільшого писані на поштових картках, невеликого обсягу, але дуже емкі і багаті фактно.

Точно дата та обставини їх знайомства невідомі. Проте, ймовірно, що знайомству передував певний слухацький досвід С. Людкевича з концертних виступів піаністки, здобутий ще в часі навчання композитора в Ярославі. Адже старша на 18 років О. Ціпановська вже на той час проводила музично-громадську і концертну діяльність на Перемишльщині і, зокрема, в Ярославі. 1891 р. О. Ціпановська була разом з Г. Цеглинським, М. Копком, Т. Кормошем однією із засновниць товариства «Перемишльський Боян» і діяльною його членкинею, виступаючи на концертах хору як концертмейстер і як солююча піаністка. Є. Цегельський пізніше дасть таку характеристику її співпраці з «Бояном»: «Особливо багато праці присвятила «Боянові» бл[аженної] п[ам'яті] Ольга Ціпановська. Ця жінка з невичерпною енергією була членом «Бояна» від його заснування. [...] В «Бояні» вона була мотором усього Т[овариств]ва, а музичному Інституті першим його директором»².

З виступів О. Ціпановської з «Перемишльським Бояном» у Ярославі З. Штундер вказує 2 концерти, на яких С. Людкевич був присутній, – 2 жовтня 1894 р. та 10 травня 1896 р.³ Перший з них відбувся на дохід бурси св. Онуфрія в Ярославі. Організатором концерту був родич піаністки о. Кипріян Хотинецький, а сама О. Ціпановська брала в ньому участь як концертмейстер співачки – своєї сестри Олени, та як піаністка – солістка, виконуючи з оркестром фортепіанний концерт g-moll Ф. Мендельсона. Рецензент події у газеті «Діло» пише про її виступ: «Панна Ольга Ціпановська, перемыська Боянистка, видограла на фортепянь вь супроводѣ орхестры Мендельсона концертъ g-moll такъ концертново, що лучше й годѣ. Недаромъ Перемыській Боянь розвиває ся такъ славно, коли посередь него знаходять ся таки перворядни сили якъ панна Ціпановська. Такихъ пяністок не багато й не часто можна ихъ почути. Хто чувъ видограный сей концертъ

² Цегельський Є. Музичне життя Перемишля. *Перемишль західний бастион України: Збірник матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі зладжений редколегією під проводом Проф. Б. Загайкевича*. Нью-Йорк – Філадельфія: Перемиський Видавничий Комітет, 1961. С. 323.

³ Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість*. Т. 1. С. 66.

Мендельсона, може сказати, що чувъ разъ въ житю правдиву музику»⁴. Другий концерт відбувся 10 травня 1896р і виручені з нього кошти теж йшли на бурсу св. Онуфрія у Ярославі. Поміщена у пресі програма⁵ вказує, що у концерті брали участь сестри Ціпановські: Олена виступала як декламатор, а Ольга – як піаніст з виконанням у супроводі оркестру «Угорської фантазії» Ф. Ліста. Вказані два концерти дали можливість С. Людкевичу здобути сильне слухацьке враження від гри О. Ціпановської.

Перше документальне свідчення їх контактів відноситься вже до років навчання С. Людкевича у Львівському університеті. Він разом з товаришами організував Шевченківський концерт в Ярославі, який відбувся 28 березня 1898 р. Повідомлення у пресі про цю подію фіксує участь у ньому О. Ціпановської як піаністки, однак не вказує який саме твір вона виконувала. «Въ критику поодинокихъ точокъ программы не хочу вдаватись, бо найлучше скритиковала публика, що прислухуючись, громкими оплесками нагороджувала всѣхъ, хто виступавъ на сценѣ, а найбільшу часть з тихъ лавровъ одержали Вп.пп. О. Цѣпановска за гру на фортепяны и п. З. Скобельска за деклямацію»⁶.

Після закінчення університету композитор впродовж 1903–1904 р. перебував на військовій службі, а тому не мав змоги почути виступу О. Ціпановської на Шевченківському концерті у Львівській філармонії 15 березня 1904 р., де піаністка виконала в супроводі оркестру «Фантазію на національні угорські теми» Ф. Ліста для фортепіано з оркестром⁷. Повернувши 1 жовтня 1904 р. з війська до Ярослава, С. Людкевич поновлює педагогічну працю у Перемишльській гімназії. Упродовж 1904–1907 рр. він також працює в Перемишльському Інституті для дівчат.

Того часу життя О. Ціпановської сповнене подій: в 1906 р. її заходами засновано в Перемишлі господарське кооперативне товариство «Жіночий труд», метою якого було гуртування жінок до виробничої, торговельної та фінансової діяльності. О. Ціпановська стала директором товариства. Того ж року їй вдалося відвідати Київ, де вона познайомилася з плеядою українських діячів: «Тут пізнала Старицьку-Черняхівську, була в домі-хуторі Лисенка, де грала свої пісні, до яких Лисенко ставився з усмішкою на лиці, бо добачував в її співі-музиці колядковість. Була в Чикаленка, Стеценка, пізнішого міністра освіти [Йдеться про композитора Кирила Стеценка, який працював з 1917 р. у Міністерстві освіти, але не очолював його. – Я. Г.], в Олени Пчілки та інших визначних людей. Окруження зробило на Неї дивне вражіння та Ольга Ціпановська так полюбила й людей і придніпрянську Україну, що Їй жаль було вертатися додому»⁸ У Києві О. Ціпановська грала М. Лисенкові його Першу рапсодію «Золоті ключі» і композитор, який переймався непопулярністю твору серед виконавців, був дуже втішений і схвалив виконання. Про це О. Ціпановська згодом опублікує зворушливий спогад⁹.

Саме в Дівочому інституті О. Ціпановська на той час, поруч з Ольгою Окуневською, були відомими педагогами фортепіанної гри. Після від'їзду до Відня для здобуття докторату, С. Людкевич при нагоді відвідин Ярослава бував і в Перемишлі, де мав

⁴ Дописи. Зъ Ярослава (Концертъ «Перемыского Бояна» въ Ярослав. *Діло*. 1894 / 215, 26 вересня (8 жовтня). С. 2. Підписано: А.

⁵ Новинки. Вечеръ в Ярославі. *Діло*. 1896 / 89, 22 квітня (4 травня). С. 3.

⁶ Зъ Ярослава пишуть намъ. *Діло*. 1898 / 70, 28 березня (9 квітня), с. 3. Підписано: Оденъ изъ салъ.

⁷ Шевченкове съвято у Львові. *Діло*, 1904 / 50, 16 березня, с. 1–2. Підписано: -§§-

⁸ З українського життя. Вшанування пам'яті бл. п. Ольги Ціпановської // *Краківські вісти (щоденник)*., 1942 / 54, 15 березня., с. 6. – Підпис: П.я-к

⁹ Ціпановська О. Про І-шу рапсодію Лисенка. Спогад із побуту у Києві і зустрічі з Лисенком. *Діло*. 1937 / 261, 26 листопада, с. 7–8.

нагоду почути піаністичні виступи О. Ціпановської. Така нагода трапилася на Великдень 1907 р.: 7 квітня 1907 р. композитор був на концерті піаністки у Дівочому інституті. Про цей концертний виступ С. Людкевич за підписом «С. Л.» опублікував невелике повідомлення в газеті «Діло», яке з невідомих причин не увійшло до опублікованого сучасного корпусу праць і рецензій композитора, але в контексті дослідження взаємин композитора і піаністки воно має ту вагому цінність, що це – перший відгук С. Людкевича про О. Ціпановську. Ось повний текст повідомлення: «З Перемишля пишуть нам: Дня 7-ого с[его] м[ісяця] в неділю виступила на сімфонічному концерті сполучених орхестр військових в Перемишлі звідна з давніших виступів п'яністка панна О. Ціпановська, учителька в «Інституті для дівчат» – відогравши в супроводі оркестри чудовий Бетховенівський концерт с-moll. Молодій п'яністці, що своїм виступом здобула собі приступом аудиторію і виказала великий поступ в кождім напрямі, можемо сего послідного виступу лиш поградулювати»¹⁰.

На час перемишльського періоду життя і праці композитора припадає ще дві його зустрічі з піаністкою 1909 року. Перша з них відбулася у Львові на Шевченківському концерті до 68-их рокових смерті Кобзаря, який відбувся 2 березня 1909 р. у філармонії. У домашньому архіві композитора зберіглася програмка цього концерту¹¹. За документом, у присутності композитора у виконанні «Львівського Бояна» звучала перша частина «Кавказу», а гість концерту – співак Модест Менцинський виконав солоспів «Черемоше, брате мій». На концерті виступила також О. Ціпановська. Вечір поклав початок багатолітній особистій та творчій приязні і С. Людкевича, і О. Ціпановської з М. Менцинським.

Друга із зустрічей композитора і перемишльської діячки відбулася на концерті Модеста Менцинського у Перемишлі 17 червня 1909 р., в якому О. Ціпановська виступила концертмейстером співака. Серед домашнього архіву С. Людкевича зберіглася програмка цього концерту видатного співака¹². На концерті було повторене виконання людкевичевого солоспіву «Черемоше, брате мій». За словами рецензії В. Садовського про виконання людкевичевого твору, «в мистецьким виконанню Менцинського так пірвала та пісня слухачів, що артист був приневолений її повторити. Нам каже ся, що композитор може бути вдячний такому незрівнянному виконавцеві своєї прегарної композиції, а співак композиторові за перлину, яку набув до свого репертуару українських пісень». Окремий уступ присвятив рецензент грі концертмейстера: «Супровід фортепяновий знаходився в певних руках незрівнянної акомпаніаторки п[ані] Ольги Ціпановської. Її зміслови підносити в грі маркантні місця супроводу, її артистичному виконанню лисенківських рапсодичних перегривок завдячує публіка львину часть душевного вдоволення, яке винесла з концерту. Здає ся, що Менцинському не часто приходить ся співати в такім супроводі чому дав свій вислів, дякуючи по скінченню концерту на естраді п[ані] О.Ціпановській за супровід»¹³.

Коли 1912 р. М. Менцинський виступатиме з концертом у Перемишлі, концертмейстером співака також буде О. Ціпановська. У програмі концерту знову співак виконає «Черемоше, брате мій». Супроводжувала О. Ціпановська як концертмейстер і виступ співака в Перемишлі 1921 р, про що свідчать спогади про М. Менцинського¹⁴. Ще згодом, 1929 р.

¹⁰ Новинки. З Перемишля пишуть нам. *Діло*, 1907 / 78, 18 квітня., с. = 3. Підпис: С.Л.

¹¹ Львівський меморіальний музей Станіслава Людкевича (далі –ЛММСЛ) – Інв. № 2579.

¹² ЛММСЛ. – Інв. № 2464.

¹³ [Садовський В.] Концерт Менцинського в Перемишлі. *Перемишльський вістник*, 1909 / 13., 25 червня., с. 1–2. – Підписано: Домет.

¹⁴ Дивись: *Модест Менцинський. Спогади, матеріали, листування* / автор-упорядник М. Головащенко. Київ : Рада, 1995, с. 70, 71 162–163.

С. Людкевич підготував допис «Виступи Модеста Менцинського на сцені й естраді в Кельні», який побудований на провідних німецьких часописів про виступи співака, наданих О. Ціпановською. Про використані німецькі рецензії і матеріал С. Людкевича, опублікований у газеті «Діло»¹⁵, йдеться у листі піаністки до композитора від 28 липня 1929 р.

Після переїзду С. Людкевича до Львова і роботи посади директора Вищого музичного інституту, їх контакти продовжувалися. До 1911 р. належать перші збережені два листи, чи скоріше записки, піаністки композиторові. Пов'язані вони з проханнями до С. Людкевича приїхати прослухати виконання учениць дівочого Інституту, зокрема «Гайліки» – обробки народної пісні, присвяченої композитором хором названого інституту в Перемишлі.

Події Першої світової війни розкидали долі С. Людкевича і О. Ціпановської. Мобілізований з початком серпня 1914 р. до армії С. Людкевич брав участь у обороні Перемишльської фортеці від нападу російських військ. Після здачі фортеці 22 березня 1915 р. попав у російський полон, який відбував у Казахстані, у містечку Перовську і повернувся до Львова тільки наприкінці лютого 1918 р. За листопадових подій 1918 р. композитор перебрався до родини у Перемишль і там 13 листопада був арештований.

О. Ціпановська включилася у той час в український визвольний рух. Восени 1914 р. у Відні було засновано Український жіночий комітет помочі для поранених, керівництво яким вона перейняла після Олени Левицької. Комітет виконував самаритянську службу пораненим і хворим українським воякам в австрійській армії та українським січовим стрільцям. Майже до кінця 1918 р. О. Ціпановська брала участь в самаритянській секції Українського горожанського комітету в Перемишлі. 13 грудня 1918 р. її разом з іншими жінками (серед них сестри Ольга та Олена Кульчицькі) заарештувала польська влада й інтернувала в табір полонених у Баранові та в концентраційному таборі у польському містечку Домб'є. У Домб'є О. Ціпановська організувала та очолила українську школу для інтернованих. За дослідженням З. Штундер, С. Людкевичу вдалося unikнути інтернування завдяки двоюрідному братові, який був членом комісії у справах інтернованих¹⁶.

1919 р. О. Ціпановська повернулася до Перемишля. Свідченням цього є її лист до С. Людкевича від 1 листопада того року, судячи зі змісту, написаний уже в Перемишлі. У ньому піаністка повідомляє про підготовку до концерту, який має відбутися в Перемишлі 15 листопада, з виконанням людкевичевого першого фортепіанного тріо («Ноктюрну») і бажанням виконати й друге тріо, яке однак незавершене ще на той час. О. Ціпановська просить композитора заїхати до Перемишля і послухати виконання.

Піаністка і згодом ініціюватиме та братиме участь у виконанні творів С. Людкевича. Так, на святковому вечорі до 30-ліття творчої діяльності Ольги Кобилянської, що відбувся 17 травня 1922 р. у Перемишлі, «загальне заінтересовання викликало виконання оркестрального Valse melancolique Людкевича на фортепян на 4 руки (пп. О. Ціпановська і І. Негребецька), яке було під кожним оглядом взірцеве»¹⁷.

З початком 20-х років відразу О. Ціпановська включилася в громадське життя: На першому конгресі «Союзу українок» 22-23 грудня 1921 р. її обрано до складу головної управи та референтом вишкільу молоді. Вона була також одним з організаторів Комітету «Брат братові» в Перемишлі, основним завданням якого було надавати допомогу дітям вояків армії УНР, які перебували в різних таборах інтернованих.

¹⁵ Наші мистці за кордоном. Виступи Модеста Менцинського на сцені й естраді в Кельні. *Діло*, 1929 / 213, 25 вересня, с. 4- 5. Підписано: Подав Ст. Людкевич.

¹⁶ Штундер, З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість*. Т. 1. С. 268.

¹⁷ Дописи з краю. Перемишль. Святочн й вечір в честь О. Кобилянської. *Громадський вістник (Львів)*, 1922 / 77, 27 травня, с. 4. Підписано: о.с.

1924 р. була утворена філія Музичного товариства ім. М. Лисенка у Перемишлі і відкрито музичний інститут при ній. Почавши з 1925 р., ще не займаючи жодної посади у створеній філії, О. Ціпановська контактує з Музичним товариством ім. М. Лисенка у Львові, регулярно, як свідчить «Книга протоколів» засідань Виділу, щороку беручи участь у Загальних зборах товариства як делегат з Перемишля. Саме у той час на засіданні Виділу товариства 13 квітня 1925 р. було створено при товаристві Центральну Шкільну Комісію, що складалася з очільників філій, під керівництвом інспектора, яким відразу було обрано С. Людкевича. Метою діяльності інспектора і комісії був контроль філіальних шкіл товариства, створених на той час в різних містечках Галичини. Очевидно, це мало сприяти контактам О. Ціпановської та С. Людкевича.

Весною 1925 р. виповнювалося 25 років композиторської діяльності С. Людкевича. Композитор відмовився від спеціального відзначення цієї дати, натомість з ініціативи українських установ своєрідним пошануванням творчого ювілею став концерт «Львівського Бояна» і симфонічного оркестру Музичного товариства ім. М. Лисенка у приміщенні Народного Дому у Львові, на якому вперше в цілості прозвучав «Кавказ» С. Людкевича. Коротким листом-запискою в цей день привітала композитора з творчим ювілеєм і О. Ціпановська разом з родиною своєї сестри Олени Левицької.

З 1927 р. О. Ціпановська стала директоркою Перемишльського інституту до 1933 р. Є. Цегельський пише: «Першим директором Муз[ичного] Інститута була Ольга Ціпановська, людина високої культури, надзвичайної енергії і непересічних організаційних здібностей. Як емеритована [Така, що вийшла на пенсію. – Я. Г.] учителька учительської семінарії, мала змогу цілком посвятитися Муз[ичному] Інституту, що й робила з великою жертвенністю. А праці було треба: треба було зорганізувати школу, зацікавити нею громадянство, нав'язати зносини з централею у Львові, ввійти в контакт із владою і в кінці вести Інститут. В Інституті вчила гри на фортепіані»¹⁸. Твердження Є. Цегельського про те, що О. Ціпановська була першим директором інституту у Перемишлі – помилкове: спочатку (1924–1927) очолював Інститут композитор Богдан Вахнянин.

Серед низки машинописних копій листування дирекції та інспекторату Вищого музичного інституту у Львові з Міністерством Віросповідань і Народної Освіти у Варшаві, які зберігаються нині серед домашнього архіву С. Людкевича, є лист дирекції Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові від 28 березня 1927 р. з проханням затвердити О. Ціпановську як директора інституту в Перемишлі. До документу долучено відпис свідоцтва від учителя О. Ціпановської – Людвіка Дітца (Ludwik Dietz)¹⁹, який підписаний як «лауреат Варшавської консерваторії, Директор Товариства Музичного

¹⁸ Цегельський Є Музичне життя Перемишля. С. 326.

¹⁹ Людвік Дітц (1850 Варшава – 1936 Новий Сонч) – композитор, музичний педагог, хоровий диригент, організатор музичного життя. Навчався у Варшаві у С. Моношка і в Празі, де здобув кваліфікації для викладання музики і співу в середніх школах та учительських семінаріях. Я. Михальчишин вважає, що по фортепіано Л. Дітц «вчився в учня видатного польського композитора і піаніста Ф. Шопена» (Михальчишин Я. *З музикою крізь життя*. Львів: Каменяр, 1992, с. 135), маючи на увазі Кароля Мікулі. Однак ця інформація сумнівна і не має підтвердження, оскільки К. Мікулі працював у львівській, а не Варшавській консерваторії. Оселившись в Перемишлі, Л. Дітц зайнявся всебічною музичною діяльністю, переважно педагогічною. Останні роки життя (з 1928 р.) провів у Бидгощі, де мав велику популярність. Музична творчість Л. Дітца складається переважно з сольних пісень, хорових, оркестрових, камерних і скрипкових творів та кантат. Йому належать обробки коло 100 релігійних та світських пісень на 4 голоси (Перемишль 1893) та посібники до навчання хорового співу. Згадуваний Я. Михальчишин, який знав О. Ціпановську особисто, писав, що «Л. Дітц подарував піаністці на знак захоплення її грою золотий перстень з діамантом (цей подарунок як найдорожча реліквія досі зберігається у сім'ї)» (Михальчишин Я. *З музикою крізь життя*. с. 135)

в Перемишлі і учитель співу ц[ісарської] к[оролівської] Жіночої учительської семінарії в Перемишлі». Документ засвідчує, що О. Ціпановська пройшла «науку гри на фортепіано, співу сольного і хорового і гармонії (генералбасу). В часі науки виявила великі таланти, закінчила всі ті відділи навчання зі значним поступом і може з правдивою користю для учнів тих предметів уділяти». Цитований документ цікавий не лише визнанням високої професійності і кваліфікованості очільниці філії, дає інформації про вчителя піаністки, але й тим, що документує цікаві деталі вступу її на цю посаду: протягом року 1926/27 офіційне керівництво (представництво) інституту вела Володимира Божейко, якій доручили співпрацю з О. Ціпановською.

Посада О. Ціпановської як директорки Інституту в Перемишлі сприяла активізації, інтенсифікації її контактів з С. Людкевичем: адже будучи інспектором шкіл Музичного товариства ім. М. Лисенка, композитор постійно – чи задля проведення що півроку іспитів та пописів, чи нарад директорів інститутів, чи в поточних справах – навідувався до Перемишля і мав постійний контакт з О. Ціпановською. Частковим проявом цього можуть бути збережені у домашньому архіві інспектора фотографії з 30-х р. ХХ ст. С. Людкевича та О. Ціпановської серед учасників з'їзду директорів інститутів²⁰, а також серед педагогів та учнів Перемишльської філії (1931 р.)²¹. Про це свідчать і спогади учня Перемишльської філії Ярослава Михальчишина, який згадує присутність О. Ціпановської і С. Людкевича на інститутському екзамені в 1924 році²². Віддзеркалює це і листування піаністки з С. Людкевичем, яке стосується різних ділянок керівництва перемишльським інститутом: організація іспитів, учнівських пописів, кадрові питання, організації навчального процесу (викладання музично-теоретичних дисциплін, відбору і участі учнів у спільних філіальних пописах) тощо. Великий авторитет С. Людкевича і трепетне щире ставлення до нього перемишлян найкраще висловлює лист О. Ціпановської від 14 березня 1930 р., написаного в подяку за присутність С. Людкевича на репетиції до концерту: «Дуже гарненько Вас перепрошую, що Вас «на силу» до Перемишля на вчорашню пробу стягнула, але причина цьому: Ваш великий авторитет для мене і для нас усіх. Ви мабуть бачили, як по Вашому приїзді співаки ставали на палці один понад другого і заглядали, чи це справді Ви приїхали – зараз якби струя електрична перейшла через хор – всі стали співати з більшою увагою і зацікавленням – чекали на Ваші примітки, які Ви радите обережно і дуже ніжно, але ми всі їх розуміємо. А як тишився соліст, що Ви ему сказали добре слово. Тому щиро прошу – не гнівайтесь за те на мене! Гарно булоб, якби Вам з нами було так добре, як нам з Вами».

У листі до О. Дрималика від 26 січня 1928 р., директорка Перемишльського інституту висловлювала намір прибути на «зїзд музиків у Львові». Йшлося про нараду 2 лютого 1928 р. представників окремих хорів та співочих товариств хорів щодо упорядкування хорового руху в Галичині. На цьому зібранні, на якому серед інших були присутні і О. Дрималик і С. Людкевич²³, було вирішено створити окрему організацію українських хорів у Галичині і для цього вибрано комісію, яка мала згадити статут

²⁰ ЛММСЛ. – Інв. №№ 2134 і 3780

²¹ ЛММСЛ. – Інв. № 2257.

²² Михальчишин Я. *З музикою крізь життя*. С. 202. До слова, в окремо написаному і опублікованому спогаді Я. Михальчишина про С. Людкевича (Михальчишин Я. *Народний композитор. Станіслав Людкевич у спогадах сучасників* / Упоряд. З. Штундер. Львів-Жовква, 2010, с. 93 – 97), згадуючи цю ж подію, автор пропускає деталь про присутність О. Ціпановської, хоч згадує її як директорку інституту.

²³ Ярославенко Я. *Справа організації наших хорів (зїзд представників хорових установ)*. *Діло*. 1928 / 49, 3 березня. С. 5.

майбутньої організації. Організація називатиметься «Союз Українських Хорів» і з часом вона стане секцією Музичного товариства ім. М. Лисенка. Як людині тісно пов'язаній з «Перемишльським Бояном», ідея такої спілки була близька О. Ціпановській, однак дальших відомостей про її контакти, співпрацю з цією спілкою невідомі. С. Людкевич, хоч і брав участь у заснуванні організації, запрошувався на різні обговорення з нею пов'язані, однак доволі стримано і критично ставився до неї. Сама ж організація не розвинула діяльності і занепала.

Серед музично-громадських подій, які не знайшли відгуку у листах О. Ціпановської до композитора, хоч на них мала місце зустріч обох діячів – урочистості, які відбулися 29 травня 1929 р. у Перемишлі до 100-ліття заснування єпископом Іваном Снігурським першого українського церковного хору при Кафедральному соборі у цьому ж місті. С. Людкевич разом з І. Гриневецьким були ініціаторами і організаторами цих торжеств, особливо величнього концерту української духовної та світської музики за участі Львівського та Перемишльського Боянів. Диригентами на концерті виступила плеяда найкращих боянських диригентів – С. Федак, В. Садовський, Й. Кишакевич та інші, виконання лівової частки творів програми відбулося під диригентурою С. Людкевича. Учасники хору, диригенти (в т. ч. і С. Людкевич) і низка присутніх на торжествах діячів сфотографувалися у Перемишлі і на збереженій цій фотографії²⁴ в одному ряду з С. Людкевичем сидить О. Ціпановська. Імпреза з тієї ж нагоди відбулася у червні і в львівському Театрі Різномодностей, де, за дослідженням З. Штундер, всю програму було повторено. «Перемишльську делегацію з п. О. Ціпановською у проводі публіка прийняла з овацією – згадує про львівське торжество Є. Цегельський. – Вражень, що приносить собою таке національно-культурне торжество, не дається описати. Нав'язання до традиції, оп'яніння національною гордістю, сатисфакція з мистецьких успіхів, духове піднесення – це кілька слів, що тільки слабо ілюструють пережите»²⁵.

Кілька листів ілюструють клопотання О. Ціпановської перед С. Людкевичем в питаннях окремих учнівських та педагогічних кадрів. Зокрема, лист від 23 серпня 1926 р. стосується справи щорічно надаваної учням-піаністам Музичного інституту стипендії ім. А. Вахнянина. Директорка інституту в Перемишлі просить С. Людкевича підтримати на надання стипендії кандидатуру Ольги Левицької, яка була донькою рідної сестри О. Ціпановської Олени. Одним з аргументів на користь такого надання подана спорідненість родини Ціпановських з родиною Анатолія Вахнянина (бабуся авторки листа по маминій лінії була сестрою батька А. Вахнянина – Кліма), а саме родичам першого директора Вищого музичного інституту надавалася перевага серед стипендіатів. С. Людкевич дослухався до прохання О. Ціпановської і в 1926–1927 навчальному році стипендію отримала саме Ольга Левицька.

В іншому листі – з 6 червня 1927 р. – йдеться про Юрія Криха, який на той час (1927–1933 р.) перший рік навчався як скрипаль у Перемишльському музичному інституті. У листі О. Ціпановська, вбачаючи перспективу хлопця як скрипкового педагога, клопочеться можливістю, аби Ю. Крих міг здати необхідний для педагогічної роботи державний іспит, і просить С. Людкевича проконсультуватися щодо цього у А. Солтиса. За сприяння С. Людкевича і погодження А. Солтиса, Ю. Крих 1928 р. закінчив відділ скрипки і диригентури у Львівській консерваторії, а потім працював там же асистентом²⁶. На збереженій серед архіву С. Людкевича фотографії серед педагогів і

²⁴ ЛММСЛ. – Інв. № 2236.

²⁵ Цегельський Є. Музичне життя Перемишля с. 325.

²⁶ Медведик П. Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника). *Записки Наукового товариства імені Шевченка. Том ССXXXII: Праці Музикознавчої комісії.* Львів : НТШ, 1996. С. 495.

учнів Музичного інституту у Перемишлі з 1927 року зазнимковано і Ольгу Ціпановську (у другому ряду посередині) і Юрія Криха (вгорі по центру).

Опікувалася О. Ціпановська і іншої учениці Перемишльського музичного інституту – піаністки Марії Вишницької. У листі від 24 серпня 1929 р. згадує про виїзд М. Вишницької до Відня, де за місяць вона успішно складе іспит до Державної музичної академії у Відні.

З поїздкою М. Вишницької до Відня пов'язувалася ще одна важлива справа, яка віддзеркалилася у листах і до якої С. Людкевич мав стосунок – справа купівля фортепіано для перемишльського інституту. Як свідчить згадуваний лист від 24 серпня 1929 р., справа ця обговорювалася на засіданні інституту у Перемишлі. Та оскільки ціна та доставка інструмента з Відня перевищувала фінансові можливості перемишльського інституту, то подавалися подання до Міністерства віросповідання і народної освіти у Варшаві з проханням фінансової допомоги. Свідчення цьому – збережений в домашньому архіві композитора серед листування з польським міністерством листи в цій справі Перемишльської філії до міністерства від 20 лютого 1931 р. та дирекції інституту у Львові від 19 березня 1931 р.²⁷ За листом до композитора від 30 січня 1930 р. О. Ціпановська сама їздила до Міністерства полагоджувати справу. Також засягалося фінансовою і юридичною підтримки львівської централі. У листі від 14 травня 1930 р. мовиться про звернення до Міністерства промислу і торгівлі в справі перевезення закупленого інструменту з Відня і лише влітку 1930 р. інструмент прибув до Перемишля і був підготовлений до проведення пописів, про що сповіщала директорка С. Людкевича листом від 19 червня 1930 р.

Серед залучення педагогічних кадрів, відображеного у листуванні, великим здобутком О. Ціпановської як керівника інституту стало прийняття на посаду викладача музично-теоретичних предметів Василя Витвицького – тоді ще випускника музикології Ягейлонського університету у Кракові. Уперше про зустріч і розмову з ним О. Ціпановська пише у листі до С. Людкевича 12 вересня 1929 р.: «В тій хвили був в Муз[ичному] Інст[итуті] Витвицький робить вражіння серйозного чоловіка. Має до Вас писати, або і поїхати, щоби з Вами поговорити про науку теоретичних предметів в нашому Інституті». Ця поїздка, про яку згадує авторка листа, стала нагодою для особистого знайомства В. Витвицького з С. Людкевичем. Згодом, у спогадах про композитора В. Витвицький напише про цей епізод: «Наше особисте знайомство і наша перша розмова відбулися ранньою осінню 1929 р. Тоді в Музичному інституті ім. Лисенка в Перемишлі треба було вчителя теоретичних предметів. Я, свіжо випущений з музикологічного відділу Ягеллонського університету в Кракові, зголосився. Директорка інституту Ольга Ціпановська просила Людкевича (він був інспектором відділів Львівського Музичного Інституту на всю Галичину) поговорити зі мною і дати чи не дати свою апробату. Наша зустріч відбулася в його приватному помешканні»²⁸. Лист О. Ціпановської документує її прохання, згадане у спогаді В. Витвицьким.

Про свої взаємин з директоркою інституту згадує сам музикознавець у спогадах: «Коли ж пізнім літом 1929 року прийшла до мене вістка, що в тамошньому Музичному Інституті шукають за вчителем теоретичних предметів, я подався в Перемишль. Від самого початку тамошніх розмов я клав справу ясно, що в мене покищо є абсолюторія університету і що до докторату я тільки почав приготівлятися. Тим часом за моєї першої зустрічі з директоркою Музичного інституту Ольгою Ціпановською вона досить рішуче запитала:

- А чи ви маєте докторат з музикології?
- Ні, – була моя відповідь, – я саме працював над докторською дисертацією.
- В такому разі ця справа відпадає.

²⁷ ЛММСЛ. – Інв. № 3121.

²⁸ Витвицький В. Станіслав Людкевич зблизка. *Станіслав Людкевич у спогадах сучасників* / Упоряд. З. Штундер. Львів : Місіонер 2010, с. 66.

Мені не залишалося нічого іншого, як тільки попрощатися і відійти. Наступного дня несподівано мене знову покликали до Музичного інституту. Цим разом про докторат мови не було, і мене заангажовано. Що вплинуло на таку зміну, я не збагнув ні тоді, ні пізніше. Однак, не зважаючи на згаданий невеличкий конфлікт, мої взаємини з О. Ціпановською розгорнулися доволі гармонійно. Довший час я проживав у її помешканні. І хоч між нами була чимала різниця віку (їй було тоді понад 60, мені понад 20), ми у багатьох справах були однієї думки. Вона відзначалася широким знанням і толерантним підходом до складних і контроверсійних питань. При обіді, що відбувалися у великій, гарно обставленій їдальні, ми не раз дискутували на музичні і не музичні теми»²⁹. Про рівень довіри і поваги перемишльської директорки до авторитету молодого музикознавця свідчить той факт, що саме В. Витвицькому передала О. Ціпановська директорство Перемишльським музичним інститутом, коли 1933 року переїхала до Львова. Як пише з того приводу Є. Цегельський, «сама О. Ціпановська запропонувала цю зміну й щиро зайнялася д-ром В. Витвицьким, впроваджаючи його в роботу Інституту»³⁰.

6 квітня 1933 р. у Перемишлі відбулося відзначення 40-ліття творчої праці О. Ціпановської. З цього приводу відбулася урочиста академія, на якій був присутній С. Людкевич. Згодом композитор опублікує у «Ділі» (№ 99, 22 квітня) відгук про цю подію: «Здається, що вже давно заля Народного Дому в Перемишлі не бачила такого гарного та піднесеного настроєм святкування вечора, як 6 квітня ц. р. А був це не стереотипний концерт у честь Шевченка, Франка чи якого іншого письменника, але святочна академія, влаштована місцевим комітетом для вшанування великих заслуг 40-літньої діяльності перемишльської громадянки, довголітньої вчительки, невтомної робітниці на різних полях культурного життя, в останньому часі директорки Музичного інституту в Перемишлі, жінки виймових спосібностей та прикмет духа й характеру – п. Ольги Ціпановської»³¹ – пише С. Людкевич. Автор статті зазначає особливість атмосфери свята – позбавленої незгод, пустослів'я, а сповненої щирості, яка відобразилася і на промовах і на мистецькій частині академії за участі «Перемишльського Бояна» та кращих учнів Перемишльського музичного інституту – скрипаля Юрія Криха та піаністки Марії Вишницької. «Це свято – сказано в завершенні статті – було явним доказом того, що благородний дух, правдива, нефальшована чесність, характерність і праця, навіть у часах нинішньої руїни і всесвітньої кризи, зберегли ще свою силу і значіння та знаходять належну оцінку серед громадянства»³². Ознайомившись зі статтю С. Людкевича, у листі від 24 квітня 1933 р. зворушена і перечулена О. Ціпановська дякує композиторові: «Читаю «Діло» бачу Ваш підпис, отже скоро дивлюсь, про який концерт рецензія – а тут бачу... моє назвиско. Читаю з щораз більшим зачудуванням і зворушенням – такий поетичний опис цілого мого «свята», що мені дивно тепер ставало в душі і слези тиснулись до очий. Звичайно Ви обережні в похвалах а тут повною рукою розсипані перлисті слова про те все, що цего вечора там було, що оно еще у гарнішому світлі мені представилось. І бачила я у тих гарних рядках Вашу приятельську щирість для мене і сердечне Вам спасибіг за те!».

Творчий ювілей став кульмінаційною крапкою на перемишльському періоді життя піаністки, після якої вона перебирається на постійне місце прожиття до Львова. Із завершенням перемишльського періоду її діяльності на посаді очільниці Перемишльської філії Вищого музичного інституту завершується і збережене листування з С. Людкевичем. Однак не припиняються її взаємини з композитором: навпаки, вони більше активізувалися, хоч мало цьому є документальних підтверджень.

На засіданні Виділу Музичного товариства ім. М. Лисенка 30 жовтня 1933 р. О. Ціпановську було прийнято в члени товариства³³. А на загальних зборах товариства

²⁹ Витвицький В. *Музичними шляхамиб Спогади*. Б.м., Сучасність, 1979. С. 45–46.

³⁰ Цегельський Є. *Музичне життя Перемишля*. С. 326.

³¹ Людкевич С. В 40-ліття праці п. О. Ціпановської. *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи* / Упоряд. З. Штундер. Т. 2. Львів : Видавництво М. Коць, 2000. С. 536.

³² Там само С. 537.

³³ *Книга протоколів Музичного товариства ім. Миколи Лисенка (1922–1939 рр.)* / Підготовка тек-

8 листопада 1933 р. її обрану заступником виділового³⁴. Переобираючись щороку, на цій посаді у Виділі Товариства О. Ціпановська перебуватиме до кінця 1938 року – коли на загальних зборах 15 листопада 1938 р. її до складу виділу не вибрали³⁵. Інспектор С. Людкевич у цей час також регулярно присутній на засіданнях, тож обоє мали часту нагоду для спілкування у цей час.

«Книга протоколів» засідань Виділу товариства фіксує регулярну, постійну участь О. Ціпановської у засіданнях, фіксує її участь в дискусіях над різними біжучими справами, однак не змальовує її яскравих ініціатив, подій за її участі. 1934 р. заходом Української Захоронки та Музичного інституту відбулася 17 червня 1934 концертна акція «Діти – дітям». У цьому заході, де виступав дитячий симфонічний оркестр і діти-солісти, дебютували відомі згодом скрипалька Леся Деркач і віолончеліст Іван Барвінський (син композитора). Внаслідок великого успіху і резонансу – захід був повторений у листопаді і О. Ціпановська опублікувала рецензію на нього³⁶.

Роботу у Музичному товаристві О. Ціпановська поєднує з педагогічною роботою в учительській семінарії і діяльністю при «Союзі українок», активною членкинею якого вона була. Як представниця «Союзу українок», 1934 р. вона звернулася до С. Людкевича в справі написання кантати до 50-ліття жіночої спілки у Галичині. Того ж року С. Людкевич написав кантату для жіночого хору в супроводі фортепіано «Квітчаймо наш храм» (на слова М. Підгірянки). З. Штундер зазначає: «З проханням написати цей твір до 50-ліття створення в Галичині українського жіночого товариства «Союз українок» до композитора звернулася піаністка Ольга Ціпановська. Кантату виконано того ж року на конгресі «Союзу українок», що відбувся 23-27 червня в Станіславі»³⁷. У домашньому архіві композитора збереглися: літографічне видання цієї кантати³⁸ без зазначення року видання і без обкладинок (є ще хоровий витяг³⁹ а також рукопис чорним чорнилом з вказанням слів Марійки Підгірянки⁴⁰).

Про виконання кантати на «репрезентаційному концерті Жіночого конгресу» у Станіславі, в якому брали також участь віолончелістка Христя Колесса, співачка Марія Сокіл, піаністка Марія Вишницька (яка грала серед іншого «Гумореску» С. Людкевича), писала Меланія Нижанківська в огляді перебігу конгресу: «Закінчився концерт відспіванням **кантати Людкевича** до слів Уляни Кравченко. Добре вивчені хори держались навіть під не дуже вправною диригентською рукою п. Сулимиwnи. Тільки в однім місці незначно розгубились; це можна виправдати тим, що не вчилися постійно під проводом того самого диригента, тільки незалежно від себе, і зійшлись надто пізно, перед концертом, без змоги зіспіватись. Підсумки із цього святочного концерту дуже корисні. Тривав він недовго, відбувся без довгих затяжних павз, з мистецькою вартісною програмою, наскрізь культурно. Слід ще додати, що акомпаніювали хорові **проф. Ціпановська**, а Христі [Колессі. – Я. Г.] **п. Крихова**, що вивязались уміло зі свого завдання»⁴¹ [Виділення у першодруці. – Я. Г.].

Виконання кантати було повторене 2 квітня 1936 р. у львівському театрі Різноманітностей на ювілейній академії в честь Софії Русової. «На закінчення першої частини

ств, коментарі, післямова Я. Горака. Львів : Апріорі, 2019, с. 279.

³⁴ Там само, с. 286.

³⁵ Там само, с. 425.

³⁶ Ціпановська О. Діти-дітям // *Жінка Львів, (двомижневик)*. 1935 / 1, с. 6.

³⁷ Штундер З. *Станіслав Людкевич. Життя і творчість*. Т. 1, с. 425.

³⁸ ЛММСЛ. – Інв. № 1543

³⁹ ЛМММСЛ. – Інв. № 2306

⁴⁰ ЛММСЛ – Інв. № 1472.

⁴¹ Нижанківська М. Український Жіночий Конгрес у Станіславі. *Діло*, 1934 / 167, 27 червня, с. 3.

програми відспівав жіночий хор «Бояна» під вмілим проводом Івана Охримовича кантату С. Людкевича до слів М. Підгірянки»⁴² – гласить допис про перебіг академії. О. Ціпановська була присутня при виконанні, оскільки академія відбувалася в рамках з'їзду Союзу Українок, на якому С. Русова виступила з промовою. Як свідчить цитований допис про ювілейну академію, після імпрези відбувся комерс в домівці Клубу українських емігрантів, на якому була присутня ювілярка і – серед інших – Ольга Ціпановська.

«Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові» фіксує участь О. Ціпановської у Звичайних Загальних зборах СУПРОМу 14 листопада 1937 р.: «О. Ціпановська апелює до композиторів, щоби komponували твори для дітей на 4 руки»⁴³. С. Людкевича – очільника Музикологічної секції спілки, судячи зі змісту протоколу, на засіданні не було.

Після 1937 р. фактів контактів О. Ціпановської з С. Людкевичем поки не виявлено. Ймовірно, впливали на це й кардинальні політичні події – перший прихід радянців, а з червня 1941 р. – встановлення німецької окупаційної влади. Під час другої світової війни О. Ціпановська як член Українського Червоного Хреста опікувалася в концтаборі на Цитаделі у Львові хворими на тиф полоненими з Червоної армії. Там захворіла і померла 10 грудня 1941 р, а похована на Личаківському цвинтарі .

Отже, майже 40-літні контакти між Станіславом Людкевичем та Ольгою Ціпановською характеризувалися теплотою, щирістю, були багаті на події. Дослідження їх взаємин виявило такі основні напрямки їх контактів. У музично-громадській царині обоє діячів співпрацювали у Музичному товаристві ім. М. Лисенка у Львові, брали участь у визначних музично-громадських заходах (до 100-річчя створення хору при Перемишльському кафедральному соборі, ювілей 40-ліття творчої праці О. Ціпановської). Вагомою складовою частиною музично-громадської співпраці була участь піаністки у концертному житті: її сценічні виступи – як піаніста-соліста і як концертмейстера – зробили вплив на композитора ще в юні ярославські роки до їх особистого знайомства, високо цінувалися ним і пізніше. Твори С. Людкевича О. Ціпановська залучала до програм своїх виступів, привітала композитора в його творчий ювілей, а також як членкиня «Союзу українок» замовила композиторові кантату до ювілею жіночого руху у Галичині, яку згодом з успіхом виконували. Взагалі, високий фаховий авторитет С. Людкевича для О. Ціпановської був незаперечним. Обоє діячів працювали також разом в музично-педагогічній сфері – спочатку як педагоги Дівочого інституту в Перемишлі, згодом – у Вищому музичному інституті, очільницею Перемишльської філії якого перемишльська діячка була протягом 1927–1933 рр. На посаді керівника філії О. Ціпановська виявила себе адміністратором і вихователем талановитих і відомих в майбутньому музикантів.

Yakym Horak. Olha Tsiparovska and Stanislav Liudkevych: on the characteristics of contacts
The article analyzes the life and oeuvre of one of the first professional Ukrainian female pianists in Galicia, Olha Kypriianivna (Kuperianivna) Tsiparovska, as well as the relationship of the Przemysl figure with Stanislav Liudkevych through her 62 letters to the Ukrainian composer and other official documents, concert programs, and photographs. The author examines the correspondence of Olha Tsiparovska to Stanislav Liudkevych from the period 1911–1933. It is considered the first documentary evidence of their contacts, which refers to S. Liudkevych's study years of study at the Lviv University, many musical and public events, which found a response in the correspondence of Olha Tsiparovska to the Ukrainian musicologist. The letters have a purely business nature: they lack details of the personal and private life of both artists, although the business-like nature

⁴² Нижанківська М. Ювілейна Академія в честь Софії Русової. *Жінка: двотижневик*. 1936 / 7 – 8, с. 5.

⁴³ Книга протоколів Союзу Українських Професійних Музик у Львові. *Союз Українських Професійних Музик у Львові: Матеріали і документи* / Ред.-упоряд. В. Сивохіп, Р. Стельмашук. Львів : Сполом, Видавництво М.П. Коць, 1997. С. 117.

of the communication is characterized by warmth, sincerity, respect of the letters to the addressee and his authority for the author of the letters. Stanislav Liudkevych and Olha Tsiparovska express their warmth and sincerity to each other. The study of their relations revealed the following main directions of their contacts: the music-social and the music-pedagogical realms.

Key words: *correspondence, Ukrainian composers, Ukrainian artists, Olha Tsiparovska, Stanislav Liudkevych.*

Ольга Ціпановська. Орієнтовно 90-ті роки XIX ст.
Фото з фондів Львівського меморіального музею Станіслава Людкевича.

Перемишльська філія інституту. 1927 р. У другому ряду зліва направо сидять:
3 – Володимир Вітошинський, 4 – Володимира Божейко, 5 – Ольга Ціпановська,
7 – Ірина Негребецька. Вгорі по центру – Юрій Крих.

Учні і викладачі музичного інституту у Перемишлі. В першому ряді зліва направо сидять: Ярослав Поповська, Василь Витвицький, Володимира Божейко, Станіслав Людкевич, Ольга Ціпановська, Ірина Негребецька, Марія Данилевич, Володимир Вітошинський.
1931 р. Фото з фондів Львівського меморіального музею Станіслава Людкевича

Ольга Ціпановська. Орієнтовно початок 30-х років ХХ ст.
Фото з фондів Львівського меморіального музею Станіслава Людкевича

